

II. TÜRK AKADEMİSİ ÇALIŞTAYI

TÜRKİYE EKONOMİSİNİN MAKRO SORUNLARI, GELECEĞE YÖNELİK BEKLENTİLER VE ALTERNATİF ÇÖZÜM ARAYIŞLARI

21 Aralık 2013, ANKARA

SONUÇ BİLDİRİSİ

Rekabet gücü yüksek, üretken ve dinamik bir ekonomiye sahip ülkelerin, bölgesel ve küresel siyasette daha fazla rol almaları beklenen bir durumdur. Bu açıdan, Türkiye'nin sağlıklı bir ekonomik düzene kavuşması, önümüzdeki yılların şekillenmesini etkileyecek en önemli hususlardan biridir.

Küresel krizin tüm dünyada etkisini sürdürdüğü bu dönemde, bir taraftan ithalata dayalı lüks tüketim eğiliminin yerleştirilmiş olması, diğer taraftan sanayi ve tarımda gerekli yapısal dönüşümlerin gerçekleştirilememesi, ülkemizin rekabet gücünün her geçen gün erimesine neden olmaktadır. Bütün bunların sonucunda Türkiye, her yıl daha fazla dış ticaret açığı ve cari açık veren, dış borçları sürekli artan bir ülke olmakta, dışarıya daha çok bağımlı bir ülke hâline gelmektedir.

Mevcut veriler ışığında ekonomik ve sosyal politikaların objektif bir şekilde ele alındığı II. Türk Akademisi Çalıştayı'nda; Türkiye ekonomisinin makro sorunlarının yanı sıra, başlıca iktisadî sektörlerindeki sıkıntılar değerlendirilmiş, sosyal politika alanındaki uygulamalar da diğer konularla bütünleşik bir biçimde masaya yatırılmıştır.

Yapılan tartışmalar neticesinde, Türkiye'nin büyümesini sürdürülebilir bir yapıya kavuşturabilmesi ve toplumsal refah artışının sağlanabilmesinin önündeki makroekonomik, sektörel ve yapısal başlıca engellerin şunlar olduğu tespit edilmiştir:

- Türkiye'de ortalama ekonomik büyümenin kamuoyuna ilân edildiği ve bazı merkezlerce de dile getirildiği kadar yüksek olmaması,
- Yurtiçi tasarruf oranlarının düşük seviyelerde olması,
- Bütçe açıklarının sürmesi ve dış borcun sürekli artması,
- Dış ticaret açığının ve cari açığın sürdürülebilir olmayan seviyelerde seyretmesi,
- Ekonomik büyümenin merkezinde ithalata dayalı bir büyüme yaklaşımının bulunması,
- Türk bankacılık sektöründeki rekabet ortamının yeterli düzeyde olmaması,
- Bankacılık sektöründe kullanılan kredilerin önemli bir bölümünün üretime değil bireysel kullanımlara tahsis edilmesi,
- Kredi kartının bir taksitlendirme aracına dönüşmesi, bireysel borçlulukların artması,

- Yerli kaynaklara ve üretime dayanmayan enerji, otomotiv ve cep telefonu şeklindeki üç ürün grubunun ithalat faturalarının oldukça yüksek seviyelere ulaşması,
- Ülkemizin katma değeri yüksek ürün gruplarında rekabet gücünün gelişmekte olan diğer ülkelere göre istenilen seviyelerde olmaması,
- Yatırımlarda rekabet avantajı sağlayabilecek katma değeri yüksek belli başlı ürünlere yoğunlaşılammış olması,
- Özelleştirme uygulamalarında piyasaların sağlıklı bir biçimde işleyişinin göz önünde bulundurulmaması, özelleştirme gelirlerinin ilgili sektörlerin yeniden yapılandırılması yerine gösterişli altyapı projeleri için harcanması,
- Artan nüfusun ihtiyacını karşılayabilecek yeni istihdam alanlarının oluşturulamaması, mevcut sektörlerdeki istihdam kapasitesinin artırılmaması,
- Doğrudan yabancı yatırımları yerine, sıcak para içeren portföy yatırımları için daha cazip hâle gelmiş bir yatırım ortamının tesis edilmiş olması,
- Makroekonomik, sektörel ve bölgesel politikalara belirli düzeyde baz teşkil edebilecek veri kalitesinin düşük olması, mevcut göstergelere olan güvenin erozyona uğraması,
- Ekonomik büyümenin aynı oranda istihdam yaratmaması,
- Yüksek orandaki işsizliğin kronik hâle gelmesi, bunun çok önemli bir problem olmaya devam etmesi,
- Eğitimli işsizlik oranının giderek yükselmesi,
- Aynî ve nakdî sosyal yardımların hedef kitleye ulaştırılmasında etkinliğin sağlanamaması,
- İşsizlik Sigortası Fonu kaynaklarının amaç dışı kullanılması,
- Sosyal yardımların farklı kamu kurumları tarafından yapılmasının bir sonucu olarak mükerrerliklerin ortaya çıkması,
- Sosyal yardımların icra edilmesinde kurumlar arasında ortak bir veri tabanının bulunmaması
- Dünyanın en pahalı girdilerini kullanarak üretim yapmaya çalışan Türk çiftçisinin aynı zamanda aracı ve tefeciler tarafından sömürülmesi,
- Üretilen tarımsal ürünlerin bir kısmı tarlada kalırken şehir merkezlerinde aynı ürünlerin fahiş fiyatlarla tüketiciye sunulması,
- Tarımın gittikçe daha çok oranda sermayeye bağımlı olmasının sonucu olarak çiftçilerin üretimi terk etmesi, göç sorunlarının yoğunlaşması,
- Tarımda şirketleşmenin düşük oranlarda kalması,
- Hayvancılığın ithalata bağımlı hâle gelmesi,
- Hizmet sektöründe yaşanan gelişmelerin bütünlük bir stratejiyle yönetilememesi, örneğin turizmle sağlığın, inşaatla diğer sektörlerin eşzamanlı politikalarla ele alınamaması,
- İhracatın ithalatı karşılama oranının yükseltilmesinin ön şartı olan yenileşmede Türkiye'nin dünya sıralamalarında çok gerilerde yer alması,

- GSYH'dan Ar-Ge'ye ayrılan pay açısından Türkiye'nin dünyada 33'üncü sırada olması, buna bağlı olarak yeni ürün tasarımı ve patent alımı konularında geri kalınması,
- Sanayi-üniversite işbirliğinin zayıf kalması, üniversite mensuplarının Türkiye'nin özgün saha şartlarına göre bilgi üretememesi, sanayicilerin de üniversitelerdeki bilgi birikiminden yararlanmaması,
- Mütemediyen değiştirilen teşvik sisteminin, sermaye desteklerinin üretim fonksiyonuna etkisi çerçevesinde beklenen katkıyı yapmaması,
- Türkiye'deki sanayinin güçlü olduğu alanlarda Çin'in baskısının fiyatların düşmesine yol açması,
- Net borcu yaklaşık 165 milyar Dolar civarında olan reel kesimin, Amerikan Merkez Bankası FED'in kararlarından çok hızlı biçimde etkilenmeye açık olması,
- Türkiye'nin mevcut yapısında; iş kazalarının, emisyonların, atık su ve katı atık oranlarının yüksek olması,
- Gelir dağılımı adaletsizliğinin ciddi seviyelerde seyretmesi ve bu konuda uygulanan modelin sürdürülebilir bir nitelik taşıması,
- Türkiye'nin birincil enerji kaynakları açısından önemli oranda dışa bağımlı olması ve bu bağımlılık durumunun kısa ve orta vadede değiştirilmesinin mümkün olmaması,
- Net enerji ithalatının sürekli büyüme eğilimi göstermesi, bunun da dış ticaret dengesi üzerinde baskı ve cari açık üzerinde olumsuz etki yaratması.

Tespit edilen bu sorunlara yönelik harekete geçirilmesi gerektiği konusunda ulaşılan dinamikler ve başlıca çözüm önerileri ise şunlardır:

- Tasarruf artışının sağlanması için bankacılık sisteminde vatandaşımızın gelir fazlasını yatırılabileceği finansal araçlar çeşitlendirilmeli ve bu araçlara yönelik teşvikler artırılmalıdır.
- Ürün, girdi ve ülkeler bazında spesifik çalışmalar yapılarak üretim teşvikleri az sayıda belirlenen ürünlere yoğunlaştırılmalıdır.
- Dâhilde işleme rejimi, başta tarım ürünleri olmak üzere ithalatı azaltacak ve yerli üretimi artıracak şekilde düzenlenmelidir.
- İthalata yüksek oranda bağımlı olan ürünlerde tüketimi dizginleyecek makro tedbirler alınmalıdır.
- Üretim tercihlerinin orta ve yüksek teknolojili belirli sektör ve ürün gruplarında yoğunlaşması teşvik edilerek ekonomimiz; katma değeri yüksek, rekabet gücünü artıracak bir üretim yapısına kavuşturulmalıdır.
- Üretim tercihlerinin yoğunlaştığı alanlarda Ar-Ge çalışmalarına ayrılan kaynaklar artırılmalıdır.
- Jeopolitik konumumuzdan daha fazla faydalanılarak lojistik imkânlar geliştirilmeli, bu sayede turizm ve tekstil gibi geleneksel sektörlerde rekabetçi avantajımız artırılmalıdır.
- Yabancı sermaye, portföy yatırımlarından ziyade doğrudan yatırımlara kanalize olacak şekilde teşvik edilmelidir.

- Yerel aktör ve dinamikler devreye sokularak yöreye özgü mikro kalkınma model ve projeleri geliştirilmelidir.
- Beşerî sermayemiz istihdam açığı olan sektörlerle yönlendirilmeli ve eğitim sistemi buna cevaz verecek şekilde dizayn edilmelidir.
- Dünya Ticaret Örgütü kuralları çerçevesinde, başta tarım sektörü olmak üzere, uluslararası eklemelenmenin gerçekleştiği sektörlerin dışındaki sektörlerde sınırlı sayıda da olsa korumacı makro önemler alınmalıdır.
- Gerek kartel yapılarıyla mücadele, gerekse birleşme/devralmaların kontrolü çerçevesinde rekabet yasasının ilgili maddeleri gözden geçirilmelidir.
- Tarımda üretim planlamasını tesis edecek ve su-ürün ilişkilerini gözeten bir destekleme modeli hayata geçirilmelidir.
- Tarımsal üreticilerin en kısa zincir ile pazara ulaşımı sağlanmalı, üreticilerin daha çok kazanması ve tüketicilerin daha ucuza gıda tüketimi temin edilmelidir.
- Hayvancılık, alt sektörleriyle birlikte bölgesel bazlı olarak ele alınmalı, destekleme politikaları bu çerçevede düzenlenmelidir.
- Mevcut ticaret hukuku ve medenî hukukta gerekli değişiklikler yapıldıktan sonra tarımda aile işletmeciliğinin yaygınlaştırılması sağlanmalıdır.
- Girişimlerde bilgisayar kullanımının önemli derecede artması, yenilikçilik ve ticarî işletmeciliğinin teşvikinde önemli bir zemin olarak değerlendirilmelidir.
- Girişimcilik ve Ar-Ge yeteneğinin geliştirilmesi için teknoparklar, araştırma merkezleri, kalkınma ajansları gibi kurumlar arasında işbirliği sağlanmalı, bu işbirliği mantıklı ve kurallı bir zemine oturtulmalıdır.
- Teşvikler ağırlıklı olarak az gelişmiş bölgelere yönlendirilmeli, teşviklerde sektörel dengeyi kuracak bir anlayış geliştirilmelidir.
- Bir ilde veya bölgede bütün sektörlerin desteklenmesi yerine, o bölgede potansiyeli yüksek ve başka yerlere göre üstün olan sektörlerin desteklenmesi sağlanmalıdır. Ayrıca sistem, kritik ara-malı ithalatını azaltacak şekilde yeniden düzenlenmelidir.
- Savunma sanayiinin stratejik bir sektör olarak öne çıkarılması sağlanmalıdır.
- Enerji ithalatını belli bir seviyede tutabilmek için, enerji verimliliğine yönelik kapsamlı programlar yürütülmelidir. Enerji Verimliliği Stratejisi'nde yer alan tedbirler ivedilikle hayata geçirilmelidir.
- Kömür başta olmak üzere yerli kaynakların enerji üretimindeki payı artırılmalı, yurtiçi ve yurtdışında fosil yakıt arama çalışmalarına ağırlık verilmelidir. Ayrıca alternatif enerji kaynaklarına yönelik teşvikler sürdürülmeli ve bunların etkileri dikkatle izlenmelidir.
- Eğitim politikaları ile istihdam politikaları uyumlaştırılmalıdır.
- OECD ülkeleri arasında sonuncu konumda yer alana ülkemizdeki kadın istihdamını ve yüzde 30 dolayında bulunan kadının işgücüne katılım oranını artırmaya yönelik politikalar oluşturulmalıdır.
- İstatistiklerde bütünlük ve şeffaflık sağlanmalı, veri toplamada yaşanan sorunlar altyapıya yönelik düzenlemelerle giderilmelidir.

- Sosyal yardımlar hakkaniyetli, hedefe uygun ve bütüncül bir anlayışla yeniden yapılandırılmalı, yardım fonları tek bir çatı altında toplanmalı ve sosyal yardım yapan kurumlar arasında koordinasyon geliştirilmelidir. Ayrıca, mükerrer yardımları önleyecek şekilde “Sosyal Koruma Bilgi Sistemi” kurulmalıdır.
- Yoksulluğu azaltacak, gelir dağılımını daha adil hale getirecek kalıcı ve sürdürülebilir politikalara öncelik verilmelidir.
- Sosyal yardım-istihdam bağlantısı güçlendirilmeli, insanları çalışma hayatından ve kayıtlı istihdamdan uzaklaştıran sosyal yardım politikaları yeniden dizayn edilmelidir.
- Kaçak yabancı işçilik ve istihdamda çocuk istismarı başta olmak üzere kayıt dışı istihdamın tüm unsurlarıyla mücadele edilmelidir.
- Hane halkının tükettiği enerjinin birim fiyatlandırmasında farklılaştırmaya gidilmeli, ülkenin belli yörelerindeki kayıp-kaçak sorunu çözüldükten sonra yoksul hane halklarına sübvansiyon sağlanmalıdır.
- İşsizlik Sigortası Fonu, aktif emek piyasası politikaları çerçevesinde daha etkin bir biçimde kullanılmalıdır.
- Hakkaniyetle işleyen bir “Kıdem Tazminatı Fonu” kurulmalıdır.
- Kamu yönetimi reformu çerçevesinde kurumların yetki, sorumluluk ve hesap verilebilirlik unsurları netleştirilmeli, yolsuzluk ekonomisine meydan vermeyecek bir sistem ve insan kalitesi tesis edilmelidir.

Netice itibariyle, popülizmle vakit kaybedildiği ve her geçen gün gölgesi uzamakta olan yolsuzluk girdabına sürüklenildiği bir ortamda ekonomimizin ayağa kalkması ve ülkemizin büyüklüğüne yakışır bir büyüme trendine girmesi mümkün değildir. Şişirilmiş rakamların hüküm sürdüğü Türkiye ekonomisinde karar alıcıların, tüm dünyada likidite bolluğu güneşinin batmak üzere olduğunu bir an önce farkına varması gerekmektedir. Son on yıldır tasarruf oranlarını eriten, dış ticaret açığını ve cari açığı kronikleştiren, ithalata dayalı bir büyüme modelini tatbik eden ekonomi politikalarının acilen gözden geçirilmesi zorunluluk arz etmektedir

Bunun için daha fazla vakit kaybetmeden, ekonominin sağlıklı yürümesi için en temel unsurlardan birisi olan “güven” unsurunu yok eden yolsuzlukların önüne geçilmesi, makroekonomi politikalarının verimlilik ve tasarruf artışlarına imkân tanıyacak şekilde yeniden kurgulanması, orta ve yüksek teknoloji ürünlerin üretimini teşvik edecek politikaların hayata geçirilmesi ve bunların istihdam boyutu güçlü sosyal politikalarla desteklenmesi gerekli görülmektedir.

Kamuoyuna saygıyla duyurulur.